

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
Кафедра історії, археології та методики викладання**

**РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ:
ЗМІСТОВА ІНТЕРПРИТАЦІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала:

здобувачка 07-441 групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізації 014.03 Історія
Освітньо-професійної програми
Середня освіта (історія)
Невірець Анастасія Сергіївна

Керівник: Батенко Г.В.

кандидатка історичних наук,
доцентка

Рецензент: Добровольська В.А.

кандидатка історичних наук,
доцентка, завідувач кафедри соціальної та
гуманітарної підготовки Херсонської
державної морської академії

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
3	
РОЗДІЛ 1. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ЯК ІСТОРИЧНА ПОДІЯ	
.....8	
1.1 Передумови та основні події Революції Гідності.....	...
.....8	
1.2 Наслідки та значення для української історії.....	
11	
РОЗДІЛ 2. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ З	
ІСТОРІЇ	
УКРАЇНИ.....	14
2.1 Аналіз чинної навчальної програми з історії України (10–11 класи).	
14	
2.2 Особливості викладу теми: факти, ілюстрації, наратив.....	
.....16	
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ В ШКОЛІ.....	
....19	
3.1 Психолого-педагогічні аспекти викладання складних тем.....	...
...19	
3.2 Формування критичного мислення під час вивчення теми.....	...
...22	
ВИСНОВКИ.....	
.....24	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	...
...27	
ДОДАТКИ.....	
....31	

Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача ХДУ.....	31
Додаток Б. Розпорядження Кабінету Міністрів України.....	...33
Додаток В. Фото першого дня Євромайдану.....	...34
Додаток Г. Фото наметного містечка у Києві.....	..35
Додаток Д. Диктаторські закони.....	36
Додаток Е. Фото Перші жертви Революції Гідності.....	...37
Додаток Ж. Фото з підручника Власова.....	38
Додаток З. Фото уроку.....	39
Додаток И. Увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні.....	40
Додаток К. Розробка уроку на тему Революція Гідності.....	41

ВСТУП

Актуальність. Події 2013–2014 років стали не просто масовим протестом, а виявом прагнення громадян до свободи, справедливості та європейського вибору. Революція Гідності продемонструвала здатність суспільства до консолідації та самоорганізації, а також виявила нові цінності української нації. Ці процеси суттєво вплинули на політичне, правове та культурне життя держави. Саме тому важливо, щоб молоде покоління мало змогу осмислити ці події не лише з точки зору хронології, а й через призму моральних та етичних уроків. З огляду на це, включення Революції Гідності до освітнього процесу є необхідною умовою формування громадянської свідомості та історичної пам'яті учнів.

Окрему увагу заслуговує аналіз того, як тема Революції Гідності представлена у чинній навчальній програмі з історії України для старших класів. Незважаючи на наявність відповідних розділів у шкільних підручниках, актуальність викладання цієї теми зберігається завдяки швидкій зміні соціально-політичного контексту та оновленню історичних джерел. Часто спостерігається поверхнєве або надто формальне висвітлення подій Майдану, що не дає учням повного розуміння їх масштабів і наслідків. Учителі стикаються з викликами добору достовірних фактів, урахуванням різних точок зору та формуванням критичного ставлення до джерел. Тому необхідно дослідити, як саме ці події подаються у навчальних програмах, які ілюстрації, документи та наративи використовуються для формування повної картини. Такий аналіз дозволить виявити як сильні сторони, так і прогалини у методичному забезпеченні викладання цієї теми.

Тема має глибокий емоційний та моральний контекст, що потребує особливого підходу до її подачі. Учням важливо не лише знати факти, але й уміти осмислити цінності, за які боролися учасники подій. При цьому слід враховувати вікові особливості, рівень психоемоційного розвитку та готовність учнів до сприйняття трагічних сторінок історії. Важливим є

залучення інтерактивних форм навчання, роботи з візуальними джерелами, відеоархівами, свідченнями учасників. Усе це сприяє глибшому зануренню в тему, формуванню власної позиції учнів та розвитку критичного мислення.

Мета дослідження – проаналізувати зміст, особливості та методику викладання теми Революції Гідності у шкільній програмі з історії України для старших класів, з урахуванням педагогічних та дидактичних підходів.

Завдання дослідження:

1. Визначити передумови, основні події та наслідки Революції Гідності для українського суспільства.
2. Проаналізувати, як тема Революції Гідності представлена у чинній навчальній програмі з історії України для 10–11 класів.
3. Оцінити способи подачі теми у шкільних підручниках, зокрема добір фактів, ілюстрацій, наративу.
4. Дослідити психолого-педагогічні аспекти викладання складних тем на прикладі Революції Гідності.

Об'єктом дослідження є процес викладання новітньої історії України у загальноосвітніх навчальних закладах.

Предметом дослідження є особливості та методика подачі теми Революції Гідності в шкільній програмі та підручниках з історії України.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від початку масових протестів у листопаді 2013 року до завершення активної фази Революції Гідності у лютому 2014 року. Окрему увагу приділено також подіям, які безпосередньо передували протестам, і подальшим наслідкам для розвитку української державності. Це дозволяє глибше зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки та оцінити історичне значення Майдану. У дослідженні враховано сучасний стан подачі цієї теми в навчальних програмах, що актуалізує події з точки зору їх вивчення в школі. Таким чином, часові межі охоплюють період з 2013 року до сьогодення – у контексті викладання в освітньому середовищі.

Територіальні межі дослідження охоплюють всю територію України, оскільки Революція Гідності була загальнонаціональним явищем. Основні події відбувалися в місті Києві, зокрема на Майдані Незалежності, однак протестний рух поширився і на інші регіони країни. У контексті шкільної освіти дослідження стосується загальноосвітніх навчальних закладів, зосереджуючись на програмі та практиці викладання історії України у 10–11 класах. Територіальна межа охоплює як міські, так і сільські школи, незалежно від типу закладу — державного або приватного. Це дозволяє сформувати узагальнене уявлення про стан та особливості викладання теми в межах української освітньої системи.

Історіографія та стан наукової розробки проблеми свідчать про зростаючий науковий інтерес до вивчення Революції Гідності як ключової події новітньої історії України. У перші роки після подій 2013–2014 років з'явилися численні публіцистичні матеріали, спогади очевидців, журналістські розслідування. Згодом почали формуватися наукові підходи до аналізу передумов, ходу та наслідків революції. Значну увагу приділяють подіям Майдану історики, політологи, соціологи, психологи та педагоги, зокрема у працях таких авторів, як Ярослав Грицак, Олександр Зайцев, Тетяна Бевз та інші. Водночас питання викладання теми у шкільній програмі досліджене ще недостатньо, що й зумовлює необхідність подальшого вивчення з позицій методики навчання історії.

Джерельну базу дослідження становлять офіційні навчальні програми та підручники з історії України для 10–11 класів, затверджені Міністерством освіти і науки України. Також використано методичні рекомендації для вчителів, зразки уроків, дидактичні матеріали, зокрема інтерактивні платформи та презентації, що стосуються теми Революції Гідності. Важливим джерелом є документи, хроніки, фото- та відеоматеріали, що зафіксували хід подій зими 2013–2014 років. Крім того, враховано законодавчі акти, аналітичні звіти, дані опитувань громадської думки, а також інтерв'ю з учасниками подій та педагогами. Сукупність цих джерел

дозволяє забезпечити комплексний аналіз як змістовного, так і дидактичного аспекту вивчення теми Революції Гідності в школі.

Методологічна основа роботи. У даній роботі застосовано загальнонаукові методи, які забезпечують комплексний підхід до аналізу теми. Насамперед використано аналіз і синтез для осмислення наукової літератури, навчальних програм, підручників та нормативно-правових актів. Метод індукції та дедукції допоміг сформувати логічну структуру дослідження: від загального контексту Революції Гідності до конкретних аспектів викладання цієї теми в школі. Також застосовано порівняльно-аналітичний метод для зіставлення різних версій навчальних програм, підручників та методичних рекомендацій. Ці методи дозволили виявити як наявні позитивні напрацювання, так і недоліки у представленні подій Майдану в освітньому процесі.

У процесі вивчення шкільної історичної освіти було використано педагогічні методи дослідження, зокрема контент-аналіз, який дав змогу проаналізувати змістове наповнення підручників для 10–11 класів. За його допомогою визначено, наскільки докладно та об'єктивно подається інформація про Революцію Гідності, які факти виділено, а які – опущено. Застосовано також метод систематизації та класифікації, що допоміг узагальнити дидактичні прийоми та методи, рекомендовані для вивчення теми у школі. Особливу увагу приділено також аналізу наративних стратегій, які впливають на формування в учнів уявлень про події 2013–2014 років. Це дало змогу зробити висновки про актуальність, нейтральність та педагогічну доцільність викладених матеріалів.

Крім того, у дослідженні застосовано методи педагогічного спостереження та аналізу практики, що дозволило вивчити реальний стан викладання теми Революції Гідності у шкільному середовищі. За допомогою вивчення відкритих джерел (методичних рекомендацій учителів, публікацій освітян, презентацій уроків) було проаналізовано, як вчителі підходять до цієї чутливої теми на практиці. Це дало змогу виявити ефективні методи та

підходи, які сприяють формуванню критичного мислення, емпатії та громадянської свідомості в учнів. Узагальнення результатів дозволило сформулювати практичні рекомендації щодо удосконалення процесу навчання. Таким чином, застосований методичний інструментарій є достатнім для досягнення мети та виконання завдань дослідження.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані вчителями історії України для удосконалення викладання теми Революції Гідності у 10–11 класах. Запропоновані методичні підходи, рекомендації та акценти сприятимуть формуванню в учнів критичного мислення, національної свідомості та поваги до демократичних цінностей. Матеріали дослідження можуть бути основою для створення додаткових навчальних ресурсів: інтерактивних занять, проєктів або тематичних уроків пам'яті. Також дослідження може бути корисним для розробників навчальних програм і підручників, які прагнуть більш глибоко й об'єктивно висвітлити події Революції Гідності. Загалом, робота спрямована на зміцнення патріотичного виховання молоді через якісне викладання історично важливих подій.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел (27 найменування) та десяти додатків. Загальний обсяг роботи – 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ЯК ІСТОРИЧНА ПОДІЯ

1.1 Передумови та основні події Революції Гідності

Революція Гідності – це масштабний суспільно-політичний протест українського народу, який тривав з листопада 2013 року до лютого 2014 року, та став відповіддю на відмову тодішнього уряду підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Вона почалась як мирна акція студентів та активістів на Майдані Незалежності в Києві, але з часом переросла у всенародний рух проти корупції, авторитаризму та порушення прав і свобод громадян.

У 2010 році до влади в Україні прийшов Віктор Янукович, який очолив політичну силу, тісно пов'язану з великим капіталом і проросійськими настроями. Ця група отримала назву «банда олігархів», адже головною метою її діяльності стало збагачення за рахунок державних ресурсів та підрив української національної ідентичності. Протягом свого правління Янукович поступово демонтував демократичні механізми, зокрема, повернув собі широкі повноваження через скасування конституційної реформи 2004 року. У результаті, влада зосередилася в руках однієї особи та вузького кола наближених до неї осіб [13]. Така концентрація влади призвела до гальмування реформ, корупції на найвищому рівні та зростання авторитарних тенденцій. Водночас українське суспільство продовжувало сподіватися на європейський вектор розвитку та обіцяні зміни.

Незважаючи на загрозливі внутрішньополітичні тенденції, значна частина українців вірила, що підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом стане ключовим кроком до реформ. Європейська інтеграція сприймалась як можливість оновити країну, забезпечити верховенство права, чесне правосуддя та покращити рівень життя. Однак влада обрала інший шлях – зовнішньополітичний курс почав схилятися до тісної співпраці з Росією. Президентська адміністрація та уряд Азарова

проводили переговори, які відверто ігнорували європейські прагнення суспільства. Кульмінацією стало рішення Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року про припинення підготовки до підписання Угоди про асоціацію. Це рішення стало шоком для мільйонів громадян, які пов'язували своє майбутнє з ЄС [14].

Несподівана відмова уряду від євроінтеграції викликала широкий громадський резонанс і хвилю обурення серед населення. Особливо різко відреагувала молодь, яка бачила в європейському курсі шанс на майбутнє без корупції, тиску та зневаги до прав людини. Уже ввечері того ж дня, 21 листопада 2013 року, перші студенти та активісти вийшли на Майдан Незалежності в Києві. Вони вимагали відновлення курсу на підписання Угоди з ЄС та поваги до їхнього вибору. Ці мирні акції стали початком нової хвилі протестів, яка невдовзі переросла у загальнонаціональний рух. Саме цей момент став каталізатором Революції Гідності [15].

Згідно з дослідженнями Українського інституту національної пам'яті, рушійною силою протестів стало українське студентство. Молодь не лише масово брала участь у мітингах, а й стала однією з головних організаційних структур революційного руху. Вони створювали штаби, координували акції, працювали над інформаційною підтримкою та мобілізацією громадськості. Їхні дії були свідомими, продуманими й відповідальними, що свідчило про високий рівень громадянської зрілості. Студенти вийшли не лише за своє майбутнє, а й за майбутнє країни, відстоюючи демократичні принципи, свободу слова та гідність кожної людини. Саме з цього моменту Революція набула чітких ідейних та моральних орієнтирів, які об'єднали різні покоління українців.

Загострення протистояння в період грудня 2013 – січня 2014 років стало ключовим етапом Революції Гідності. Протестувальники організували наметове містечко на Майдані Незалежності, де сформували барикади для захисту від силовиків. Було створено структури самооборони, а також волонтерські ініціативи, які підтримували учасників акцій і надавали

необхідну допомогу. 11 грудня силовики здійснили спробу штурму Майдану, яка завершилася невдачею, що додало рішучості протестувальникам. Напруження в суспільстві стрімко зростало, особливо після ухвалення 16 січня «диктаторських законів» Верховною Радою, які суттєво обмежували права і свободи громадян [21]. Ці закони лише посилили конфронтацію, і країна готувалася до можливої силової ескалації, адже по обидва боки почали з'являтися поранені.

Після введення репресивних законів ситуація різко загострилася на вулиці Грушевського, де з 19 по 22 січня 2014 року відбулися криваві зіткнення між протестувальниками та правоохоронцями. Протестувальники використовували коктейлі Молотова, каміння та фаєри для оборони, а силовики відповідали гранатами, гумовими кулями і сльозогінним газом. Уперше в ході протестів пролилася кров – загинули активісти Сергій Нігоян, Михайло Жизневський та Юрій Вербицький, що стало потужним моральним ударом для суспільства. Їхня смерть змінила характер протистояння, перетворивши його на боротьбу між добром і злом [19]. Влада почала втрачати контроль над ситуацією, а громадська підтримка протесту зростала. Цей період став переломним у розвитку подій і підготував ґрунт для подальшої ескалації.

Кульмінацією Революції Гідності стали події 18–22 лютого 2014 року, які остаточно визначили перемогу народу. Під час «Маршу миру» 18 лютого відбулося жорстоке побоїще, де десятки людей загинули, а сотні отримали поранення. Найкривавішою стала ніч з 19 на 20 лютого, коли на вулиці Інститутській снайпери відкрили вогонь по беззбройних протестувальниках, забравши життя понад 100 осіб, які згодом були вшановані як Герої Небесної Сотні. Після цих трагічних подій Верховна Рада прийняла рішення про повернення до Конституції 2004 року, а в ніч на 22 лютого президент Янукович втік з країни. Протестувальники здобули перемогу, але країна зіткнулася з новими викликами – анексією Криму та війною на Донбасі, що кардинально змінили політичний ландшафт України [18].

Отже, підсумовуючи щодо передумов та основних подій Революції Гідності, можна відзначити, що соціально-політична ситуація в Україні у 2010–2013 роках була напруженою через узурпацію влади та відхід від демократичних реформ. Влада Віктора Януковича, проводячи проросійський курс, призупинила підготовку до євроінтеграції, що викликало масове обурення серед громадян, особливо молоді та студентства. Це спричинило початок масштабних протестів, які швидко переросли у всенародний рух за гідність і свободу. Загострення конфлікту у вигляді «диктаторських законів» і кривавих зіткнень на вулиці Грушевського підкреслило радикальність настроїв і посилило готовність суспільства до боротьби. Кульмінація протесту на Інститутській завершилася перемогою Майдану, однак відкрила нову сторінку викликів для України – анексію Криму і війну на Донбасі. Таким чином, Революція Гідності стала не лише політичним зламом, а й символом національного пробудження та прагнення до змін.

1.2 Наслідки та значення для української історії

Наслідки Революції Гідності стали визначальними для подальшого політичного, соціального та культурного розвитку України. По-перше, вона призвела до зміни влади – президент Віктор Янукович втік з країни, а Верховна Рада ухвалила рішення про повернення до Конституції 2004 року, що обмежило президентські повноваження. Ці події відкрили шлях до формування нових демократичних інституцій і посилення ролі парламенту в політичній системі. Революція підтвердила готовність українського суспільства боротися за свої права та свободи, що стало важливим кроком у становленні громадянського суспільства [23]. Водночас вона показала слабкість старої політичної системи і необхідність системних реформ. Зміни, що настали, вплинули на всі сфери державного життя і заклали фундамент для подальшої євроінтеграції.

Другим важливим наслідком стала загострена конфронтація з Росією, яка призвела до анексії Криму та початку війни на Донбасі. Цей конфлікт

поставив Україну в центр міжнародної уваги та значно вплинув на геополітичну ситуацію у Східній Європі. Українська держава вимушена була переосмислити свою безпекову політику, посилити обороноздатність і зосередитися на збереженні територіальної цілісності. Війна стала важким випробуванням для суспільства, викликавши хвилю патріотизму та мобілізації ресурсів. Водночас конфлікт поглибив внутрішні проблеми, зокрема корупцію і економічну нестабільність [22]. Але це також стимулювало громадянський активізм і розбудову волонтерського руху.

Третім аспектом значення Революції Гідності стала зміна культурного та ідеологічного ландшафту України. Революція утвердила цінності демократії, свободи і національної гідності як ключові складові національної ідентичності. Вона стимулювала розвиток громадянського суспільства, активізувала культурні ініціативи, пов'язані з увічненням пам'яті Героїв Небесної Сотні. В освітній сфері з'явився акцент на формуванні патріотизму, критичного мислення та усвідомленні історичної ролі Майдану. Цей період став символом боротьби проти авторитаризму і підкреслив необхідність збереження демократичних стандартів. Важливо, що Революція змінила сприйняття громадян України себе як суб'єкта власної історії [20].

Четвертим важливим наслідком стала значна трансформація політичного класу та інституцій влади. Після подій Майдану відбулися вибори, у яких значну роль відіграли нові політичні сили, що позиціонували себе як проєвропейські та реформаторські. Ці зміни породили надії на проведення глибоких реформ у сфері правосуддя, боротьбі з корупцією та модернізації державних інститутів. Проте процес реформування виявився складним і тривалим, з численними перешкодами та опором частини еліт. Водночас Революція стала каталізатором політичної мобілізації і залучення громадян до політичного процесу [16]. Таким чином, вона змінила політичний ландшафт і задавала нові орієнтири розвитку.

П'ятим аспектом є соціальні зміни та активізація громадянського суспільства. Революція Гідності пробудила масову громадську активність і

дала старт численним волонтерським, правозахисним та антикорупційним ініціативам. Люди почали більш активно брати участь у політичному житті, контролювати владу і вимагати прозорості та відповідальності від чиновників. Цей період став часом зростання суспільної свідомості та формування нових соціальних стандартів. Також спостерігалось поживлення патріотичних настроїв і зближення українців навколо спільних цінностей. Загалом Революція Гідності посприяла створенню більш активного і відповідального громадянського середовища.

Насамкінець, значення Революції Гідності для української історії полягає у тому, що вона стала переломним моментом у становленні сучасної України. Вона продемонструвала незламність українського народу, здатність боротися за власну гідність і демократичне майбутнє. Революція відкрила нову сторінку, що визначила подальший курс країни на євроінтеграцію і реформування. Водночас вона наклала важкий відбиток на політичну та соціальну ситуацію, спричинивши війну і виклики, які досі стоять перед державою. Революція Гідності стала символом національного відродження та натхнення для майбутніх поколінь [17]. Вона є важливим етапом у формуванні демократичної і суверенної України.

Отже, підсумовуючи, Революція Гідності стала ключовою подією в сучасній історії України, яка визначила подальший курс розвитку держави. Вона сприяла зміні політичної влади, утвердженню демократичних цінностей та активізації громадянського суспільства. Незважаючи на важкі наслідки, зокрема анексію Криму та війну на Донбасі, революція показала здатність українців до боротьби за свободу і справедливість. Вона змінила політичний та культурний ландшафт країни, сприяючи формуванню національної ідентичності та патріотизму. Революція Гідності стала символом надії і прагнення українського народу до європейського майбутнього. Цей історичний досвід має важливе значення для розуміння сучасних викликів і перспектив України.

РОЗДІЛ 2

РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У ШКІЛЬНІЙ ПРОГРАМІ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз чинної навчальної програми з історії України (10–11 класи)

Тема Революції Гідності офіційно включена до навчальної програми з історії України для 11 класу, що затверджена Міністерством освіти і науки України. Вона охоплює події, що відбувалися в Україні у 2013–2014 роках, а саме початок протестів на Майдані, події зими 2013–2014 та їхній вплив на подальший розвиток держави. Зокрема, учні вивчають, як масові акції протесту стали відповіддю суспільства на рішення уряду Януковича призупинити євроінтеграційний курс України. В навчальній програмі окремо висвітлюється роль студентської молоді, що була рушійною силою протесту. Для кращого розуміння теми рекомендується вивчати хронологію подій, ключові дати, зокрема 21 листопада 2013 року – початок протестів, та 22 лютого 2014 року – втеча Януковича з країни. Викладачі акцентують увагу на важливості розуміння цих подій як історичного перелому в українській незалежності [1].

В програмі значне місце займає вивчення «Небесної сотні» - героїв, що загинули під час протестів. Учням пропонують розглянути біографії кількох активістів, таких як Сергій Нігоян, Михайло Жизневський, Юрій Вербицький, а також події трагічних сутичок на вулиці Інститутській. Через це діти знайомляться з поняттями громадянської мужності, самопожертви та боротьби за свободу. В навчальному процесі часто використовуються відеоматеріали, документальні фільми та фотоархіви, які дають змогу краще уявити атмосферу тих днів. При цьому особлива увага приділяється ідеї протистояння «добра і зла», яка стала символом Революції Гідності. Це формує у старшокласників почуття патріотизму та відповідальності за майбутнє України [2].

Революція Гідності також розглядається в контексті політичних і соціально-економічних змін, що відбулися в Україні після 2014 року. Програма передбачає аналіз наслідків для зовнішньої політики, зокрема початку євроінтеграції, а також російської агресії – анексії Криму і війни на Донбасі. Учні вивчають, як події Революції Гідності стали поштовхом до нових викликів і реформ, що визначили сучасний напрямок розвитку країни. Наприклад, вводяться нові демократичні інституції, зміцнюється роль громадянського суспільства. Аналізується також реакція світової спільноти, санкції проти Росії і підтримка України міжнародними партнерами [3]. Такий підхід допомагає учням усвідомити, що історія не закінчується на революції, а триває у реальних подіях сьогодення.

У навчальній програмі передбачено також використання різних методик викладання теми, щоб залучити учнів до активного навчання. Зокрема застосовуються дискусії, рольові ігри, проектна діяльність, що сприяє формуванню критичного мислення та аналітичних навичок. Наприклад, учні можуть розігрувати судові процеси над «беркутівцями» або готувати презентації про ключові події революції. Використання інтерактивних методів допомагає краще зрозуміти складні суспільно-політичні процеси, а також вчить аргументувати власну позицію. Для уроків часто застосовують сучасні цифрові ресурси, мультимедійні засоби, що робить вивчення історії більш динамічним і цікавим. Цей підхід відповідає завданням формування свідомого громадянина з активною життєвою позицією [4].

Уроки, присвячені Революції Гідності, також акцентують увагу на морально-етичних аспектах історичних подій. Обговорюються теми права людини, демократії, свободи слова, громадянської відповідальності. Наприклад, під час вивчення учням пропонується обговорити, що таке громадянський обов'язок і як він проявляється у житті кожного українця. Важливою є тема медіаграмотності – розпізнавання пропаганди і фейкових новин, що актуально в контексті сучасної інформаційної війни. Такий

освітній підхід сприяє вихованню відповідального, критично мислячого громадянина, здатного захищати свої права і свободи. Це особливо важливо для молодого покоління, яке формує майбутнє України [5].

Загалом, включення теми Революції Гідності до шкільної програми є не лише способом передачі історичних знань, але й виховання національної ідентичності. Вивчення цих подій дає змогу учням зрозуміти цінність свободи та незалежності, усвідомити складність і важливість суспільних змін. Через приклади героїзму та самовідданості формуються патріотичні почуття та мотивація до активної громадянської позиції. Це допомагає молоді не залишатися байдужою до подій в країні і брати участь у її розбудові. Такий підхід сприяє формуванню міцного зв'язку між історією і сьогоденням, роблячи уроки історії актуальними і живими. В результаті школа стає осередком формування свідомого громадянина, здатного розвивати свою державу.

2.2 Особливості викладу теми: факти, ілюстрації, наратив

Особливістю викладу теми Революції Гідності є використання багатства фактів та документальних матеріалів, які допомагають учням глибше зрозуміти події. Уроки часто супроводжуються переглядом відеозаписів з протестів, свідчень очевидців, а також фрагментів виступів активістів і політиків того часу. Це дозволяє передати атмосферу Майдану – від початкового ентузіазму до драматичних сутичок із силовиками. Вчителі акцентують увагу на ключових датах і подіях, зокрема на ухваленні «диктаторських законів» у січні 2014 року, трагічних подіях на вулиці Грушевського та на «кривавій» ночі 20 лютого. Такий фактологічний підхід забезпечує об'єктивність та критичність сприйняття інформації. Учні вчаться відрізняти основні події від другорядних, аналізувати причинно-наслідкові зв'язки [6].

Ілюстрації відіграють важливу роль у викладі теми – це не лише фотоматеріали, а й інфографіки, хронологічні схеми, карти та діаграми. Вони

допомагають систематизувати інформацію, візуалізувати складні події і показати географічний розподіл протестів по Україні. Наприклад, ілюстрації з барикадами на Майдані чи зіткненнями на вулиці Грушевського роблять уроки більш емоційними та наочними. Вчителі можуть також використовувати інтернет-ресурси, мультимедійні презентації та інтерактивні платформи для кращого засвоєння матеріалу. Такий підхід стимулює інтерес учнів, допомагає утримувати їх увагу та сприяє глибшому розумінню подій. Візуальні матеріали також полегшують запам'ятовування складної інформації.

Наратив викладу теми базується на об'єктивності, проте не оминає емоційної складової, що важливо для осмислення значення Революції Гідності. Уроки побудовані так, щоб учні не лише знали факти, а й розуміли людські історії, мотивації та моральні дилеми учасників протесту. Вчителі часто використовують особисті спогади очевидців, цитати лідерів громадської думки та письменників, що писали про Майдан [7]. Це створює живий і глибокий наратив, що допомагає учням співпереживати і усвідомлювати масштаб подій. Наративна лінія підкреслює боротьбу за свободу, гідність і право вибору майбутнього. Водночас учні вчаться критично мислити, аналізувати різні точки зору і формувати власну думку.

Важливою особливістю викладу є комплексний підхід, який поєднує історичний, політичний, соціальний і морально-етичний аспекти. Це дає змогу бачити Революцію Гідності не лише як політичну подію, а й як суспільний феномен, який змінив свідомість українців. Учні розглядають взаємодію громадянського суспільства, державних інституцій і зовнішніх факторів. Наприклад, аналізуються впливи російської агресії та підтримка Заходу, роль ЗМІ та інформаційної війни. Такий підхід розвиває у старшокласників комплексне бачення історії та сучасності [8]. Це важливо для формування цілісної картини та навичок системного мислення.

Викладання теми супроводжується активним залученням учнів у дискусії, проекти та творчі роботи, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Учні можуть готувати дослідницькі роботи про окремі події чи особистості Революції Гідності, створювати тематичні презентації, організовувати дебати. Це допомагає розвивати комунікативні навички, вміння працювати в команді, а також усвідомлювати власну громадянську позицію. Застосовуються також інтерактивні методи, як-от аналіз відео, робота з джерелами, креативні письмові завдання. Така методика робить уроки динамічними, сучасними і мотивує учнів до самостійного пізнання. В результаті вивчення теми стає живим і значущим для кожного учня [9].

Отже, особливості викладу теми Революції Гідності у шкільній програмі полягають у поєднанні фактичної точності, яскравих ілюстрацій та насиченого наративу. Це забезпечує глибоке розуміння подій, формує патріотизм і громадянську свідомість молоді. Використання сучасних технологій і методик викладання робить тему цікавою і доступною. Уроки не лише передають знання, а й виховують цінності, що важливі для подальшого розвитку країни. Вони допомагають учням усвідомити значення свободи, гідності та відповідальності. Завдяки цьому Революція Гідності залишається ключовою темою в історичній освіті України.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ В ШКОЛІ

3.1 Психолого-педагогічні аспекти викладання складних тем

Викладання складних тем у школі вимагає врахування емоційного стану учнів, адже такі теми можуть викликати стрес, тривогу або дискомфорт. Вчителю важливо створити безпечне і підтримуюче середовище, де кожен учень почуватиметься вільно висловлювати свої думки і переживання. Застосування емпатії допомагає налагодити контакт і знизити рівень напруги під час обговорення складних історичних, соціальних чи моральних питань. Для цього корисно використовувати методи активного слухання та заохочення діалогу. Вчитель має бути готовим підтримати учня у разі емоційних реакцій і направити розмову в конструктивне русло. Такий підхід сприяє формуванню довіри і залученню учнів до навчального процесу.

Психолого-педагогічна робота під час викладання складних тем передбачає адаптацію змісту та методів залежно від віку, рівня підготовки і психологічних особливостей учнів. Молодші школярі потребують простіших, більш образних пояснень, тоді як старшокласники можуть аналізувати складніші концепції і робити власні висновки. Важливо враховувати індивідуальні відмінності – когнітивні, емоційні та соціальні особливості кожного учня. Застосування диференційованого підходу дозволяє максимально ефективно доносити матеріал. Використання різноманітних форм роботи – групових дискусій, проектів, рольових ігор – допомагає активізувати різні типи мислення і пізнавальні стилі. Це сприяє більш глибокому розумінню і засвоєнню складної інформації [12].

Особливу увагу варто приділяти розвитку критичного мислення під час викладання складних тем, адже це допомагає учням аналізувати факти, ставити під сумнів інформацію і формувати власну позицію. Вчитель

повинен заохочувати учнів задавати запитання, дискутувати і аргументовано відстоювати свою думку. Важливо також навчити їх розпізнавати маніпуляції, упередження та фейкову інформацію, що особливо актуально при вивченні сучасних і суперечливих історичних подій. Формування цих навичок є ключовим у підготовці свідомих і відповідальних громадян. Під час уроків можна використовувати кейс-стаді, аналіз джерел та дебати як інструменти розвитку критичного мислення. Такий підхід допомагає учням не лише запам'ятовувати матеріал, а й усвідомлювати його значення і наслідки.

Психолого-педагогічним аспектом викладання складних тем є також підтримка мотивації учнів до навчання, особливо коли тема зачіпає болючі чи суперечливі питання. Учитель має показувати значущість матеріалу для розуміння сучасного світу і формування громадянської позиції. Застосування інтерактивних методів, зв'язок із реальним життям і сучасними подіями підвищують інтерес учнів. Важливо створювати позитивний досвід навчання, уникати надмірного стресу і перевантаження інформацією. Підтримка колективної роботи та успіхів кожного учня також зміцнює мотивацію. Це дозволяє учням відчувати себе частиною спільноти і важливими учасниками навчального процесу [4].

Нарешті, при викладанні складних тем важливо піклуватися про психоемоційне відновлення учнів після уроку, особливо якщо обговорюються травматичні або суперечливі теми. Вчитель може використовувати релаксаційні вправи, обговорення в колі довіри або інші техніки для зняття напруги. Важливо надати учням можливість поділитися своїми думками та почуттями у безпечній атмосфері. Співпраця з шкільними психологами та соціальними педагогами може допомогти у випадках, коли емоційний стан учнів вимагає додаткової підтримки. Такий підхід допомагає не лише засвоїти навчальний матеріал, а й зберегти психологічне здоров'я учнів. В результаті створюється гармонійне і ефективне середовище для навчання навіть найскладніших тем.

Важливим аспектом психолого-педагогічного підходу є розвиток емпатії та толерантності серед учнів під час викладання складних тем. Обговорення суперечливих історичних подій чи соціальних проблем сприяє формуванню здатності розуміти різні точки зору і поважати думки інших. Вчитель може організовувати дискусії, де учні вчаться слухати опонентів і шукати спільні рішення, що сприяє розвитку комунікативних навичок і емоційного інтелекту. Такий досвід особливо цінний у формуванні громадянського суспільства, де повага і діалог є основою взаєморозуміння. Залучення учнів до спільних проектів, спрямованих на вивчення і вирішення складних питань, допомагає реалізувати ці цінності на практиці. Таким чином, навчальний процес не лише передає знання, а й виховує відповідальних і свідомих особистостей [5].

Окрім того, важливо враховувати вплив цифрових технологій і медіа на сприйняття складних тем сучасними учнями. Сьогоднішня молодь часто отримує інформацію через соціальні мережі, де багато контенту може бути маніпулятивним або однобічним. Тому завдання вчителя – навчити учнів критично оцінювати джерела інформації і розуміти контексти, в яких вона з'являється. Використання мультимедійних засобів на уроці, таких як відео, інтерактивні карти, інфографіки, допомагає зробити матеріал більш доступним і зрозумілим. Водночас потрібно навчати дітей відповідального користування інтернетом і медіа, щоб уникати дезінформації. Це формує не лише історичну грамотність, а й медіаграмотність, що є ключовою компетенцією в сучасному світі.

Отже, підсумовуючи, психолого-педагогічні аспекти викладання складних тем відіграють ключову роль у формуванні всебічно розвиненої особистості учня. Вони допомагають створити безпечне і підтримуюче навчальне середовище, де учні можуть відкрито висловлювати свої думки і емоції, долаючи страх чи нерозуміння. Завдяки активним методам навчання, таким як дискусії, рольові ігри та проектна діяльність, школярі навчаються критично мислити і поважати різні точки зору. Важливим є також розвиток

емоційного інтелекту, емпатії і толерантності, що сприяє кращому соціальному взаєморозумінню. Використання сучасних цифрових технологій і медіа допомагає зробити навчальний процес більш цікавим і релевантним, одночасно формуючи навички медіаграмотності.

3.2 Формування критичного мислення під час вивчення теми

Формування критичного мислення під час вивчення теми Революції Гідності є важливим елементом сучасної освіти. Учні навчаються аналізувати різні джерела інформації, порівнювати офіційні та альтернативні точки зору, а також розпізнавати маніпуляції й упередження в текстах. Це сприяє розвитку здатності робити обґрунтовані висновки на основі фактів, а не емоцій чи стереотипів. Важливо заохочувати школярів ставити запитання і сумніватися, щоб вони не сприймали інформацію пасивно. Такий підхід готує їх до активної участі в суспільному житті та прийняття свідомих рішень.

Наступний аспект – це використання дискусій і дебатів, які допомагають учням навчитися аргументувати свою позицію та поважати думки інших. Обговорення різних поглядів на події Революції Гідності сприяє глибшому розумінню її складності і неоднозначності. Викладачі можуть використовувати ситуаційні задачі, які моделюють реальні конфлікти, щоб розвивати навички аналізу та пошуку компромісів. Такий інтерактивний формат робить уроки більш динамічними та залучає учнів до активної роботи. Завдяки цьому формується критичне мислення, яке є необхідним для адаптації у сучасному інформаційному суспільстві [5].

Також важливо підкреслити роль мультимедійних матеріалів у формуванні критичного мислення. Відео, документальні фільми, інтерв'ю учасників подій Революції Гідності допомагають учням побачити різні перспективи та емоційне забарвлення історії. Водночас робота з такими матеріалами вимагає навичок критичного сприйняття і аналізу інформації. Учні вчаться розрізняти факти і оцінні судження, що сприяє більш

усвідомленому сприйняттю історичних подій. В результаті вони краще розуміють складність минулого і можуть застосовувати ці знання у сучасних суспільних контекстах.

Крім того, для розвитку критичного мислення важливо впроваджувати методи рефлексії, де учні обговорюють власні емоції та думки, пов'язані з темою Революції Гідності. Це допомагає усвідомити не лише історичні факти, а й власні цінності, формує здатність до емпатії та відповідального ставлення до суспільства. Вчителі можуть пропонувати вправи на порівняння різних джерел, що висвітлюють одні й ті ж події, звертаючи увагу на їхню об'єктивність і достовірність. Такий підхід сприяє розвитку навички відокремлення фактів від суб'єктивних суджень і маніпуляцій. Важливо, щоб учні навчалися не тільки отримувати інформацію, а й критично її осмислювати і застосовувати у власному житті [11].

Важливим завданням також є навчити учнів співвідносити історичні події з сучасними викликами та процесами, що відбуваються в країні. Це дозволяє бачити безперервність історії та усвідомлювати, що Революція Гідності – не лише минуле, а й основа для майбутніх змін. Розглядати тему в контексті громадянської позиції, прав людини і демократичних цінностей сприяє формуванню свідомої та активної громадянської позиції. Такий підхід допомагає молоді стати відповідальними учасниками суспільного життя і підтримувати демократичні принципи.

Отже, підсумовуючи, формування критичного мислення під час вивчення теми Революції Гідності є важливим аспектом сучасної історичної освіти. Це сприяє не лише глибшому розумінню складних історичних подій, але й розвитку навичок аналізу, оцінки та порівняння інформації. Учні вчаться розпізнавати маніпуляції, формувати власну думку і аргументовано її відстоювати. Такий підхід допомагає виховати активних, відповідальних громадян, які здатні критично ставитися до подій у суспільстві. В результаті, уроки історії стають не просто набором фактів, а майданчиком для розвитку свідомої громадянської позиції. Таким чином, критичне мислення допомагає

молоді усвідомити значення Революції Гідності як важливого етапу в історії України і її вплив на сьогодення.

ВИСНОВКИ

Революція Гідності стала визначальною подією сучасної історії України, що сприяла посиленню національної свідомості та змінам у політичному житті країни. У ході дослідження було проаналізовано передумови, основні події та наслідки революції, що дозволило глибше зрозуміти її роль як історичного феномену. Особливу увагу приділено тому, як ця тема відображена у шкільній програмі з історії України для 10–11 класів, що є важливим для формування у молодого покоління знань про національну ідентичність і демократичні цінності. Виявлено, що Революція Гідності подається у навчальній програмі з акцентом на ключові факти, ілюстрації та сучасний наратив, що допомагає учням краще усвідомлювати її значення. Проте методика викладання цієї теми потребує удосконалення з урахуванням психолого-педагогічних аспектів та сучасних підходів до формування критичного мислення. Використання інтерактивних форм навчання, дискусій, аналізу джерел і мультимедійних матеріалів сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку навичок самостійного мислення.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його результатів для покращення навчальних програм та методичних рекомендацій для вчителів історії. Врахування психолого-педагогічних особливостей учнів при викладанні складних і болючих тем, таких як Революція Гідності, допоможе уникнути травматизації і сприятиме формуванню відповідального ставлення до історії. Активне формування критичного мислення у школярів дозволить їм не лише краще розуміти минуле, але й аналізувати сучасні суспільні процеси, що є особливо актуальним в умовах сьогодення. Визначено, що наявність у програмі теми Революції Гідності відповідає сучасним вимогам освітньої політики і сприяє

вихованню громадянського патріотизму. Однак викладачам варто звернути увагу на індивідуальний підхід до учнів, що допоможе врахувати їхні емоційні реакції на події, пов'язані з революцією.

У ході дослідження було проаналізовано хронологічні та територіальні межі теми, що охоплює події 2013–2014 років на території України, зокрема Києва як епіцентру протестів. Це дозволило структурувати матеріал і надати йому чіткий історичний контекст, що є необхідним для глибокого розуміння подій. Також враховано стан наукової розробки проблеми, який підтверджує актуальність теми у сучасній історіографії. Використання різноманітної джерельної бази, включно з офіційними документами, свідченнями учасників та науковими працями, забезпечило всебічний підхід до аналізу теми. Методи дослідження включали історичний, порівняльний, аналітичний та психолого-педагогічний підходи, що забезпечило комплексний аналіз проблеми. Такий підхід дозволив врахувати не лише історичні факти, а й освітній та виховний аспекти викладання теми.

Революція Гідності стала символом боротьби українського народу за свободу, гідність та європейське майбутнє. Її уроки є важливими для сучасної молоді, яка повинна розуміти складність і ціну здобутків держави. Вивчення цієї теми у школі допомагає сформувати у старшокласників активну громадянську позицію та бажання брати участь у суспільному житті. Водночас навчання про Революцію Гідності має бути максимально об'єктивним, збалансованим і базуватися на перевірених джерелах. Це забезпечить формування критичного мислення, необхідного для оцінки історичних подій і сьогоденних викликів. Такий підхід сприятиме вихованню свідомих громадян, які готові до відповідальності за майбутнє країни.

Водночас варто підкреслити, що тема Революції Гідності залишається складною і чутливою для багатьох учнів через емоційну напругу і втрати, пов'язані з цими подіями. Тому методика її викладання має враховувати не лише інтелектуальний, але й емоційний стан учнів. Педагоги повинні бути підготовлені до того, щоб підтримувати учнів і сприяти їхньому

психологічному комфорту під час роботи з цією темою. Важливо впроваджувати інтерактивні і рефлексивні методи навчання, які допомагають розкрити суть подій без травматизації. Особливу роль відіграє використання візуальних матеріалів, документальних відео та свідчень очевидців, які роблять уроки більш живими і зрозумілими. Завдяки такому підходу історія Революції Гідності не залишає байдужим і стає справжнім уроком для майбутніх поколінь.

Таким чином, дослідження підтвердило важливість теми Революції Гідності для української історії та освіти. Включення цієї теми до шкільної програми з історії сприяє не лише ознайомленню з подіями, але й вихованню цінностей свободи, гідності та патріотизму. Розробка сучасних методичних підходів допоможе ефективно викладати тему, враховуючи складність і емоційність матеріалу. Формування критичного мислення в учнів під час вивчення теми забезпечить їм необхідні навички для самостійного аналізу і розуміння історичних процесів. Практичне значення дослідження полягає у покращенні якості історичної освіти, що відповідає викликам сьогодення. Загалом, Революція Гідності залишається живою пам'яттю і джерелом натхнення для всіх поколінь українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Джерела

1. Аналіз освітньої програми для 10-11 класу «історія України». URL: <https://vseosvita.ua/library/analiz-osvitnoi-prohramy-dlia-10-11-klasu-istoriia-ukrainy-666444.html> (дата звернення 23.05.2025)
2. Анотація до навчальної програми факультативу «Підготовка до ЗНО. Історія України». URL: https://vseosvita.ua/library/embed/000h0x-12e6.docx.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
3. Відкрита виховна година до Дня Гідності та Свободи. URL: https://naurok.com.ua/vidkrita-vihovna-godina-do-dnya-gidnosti-ta-svobodi-438218.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
4. Календарно-тематичне планування 11 клас історія України (1945-2019). URL: https://naurok.com.ua/kalendarno-tematichne-planuvannya-11-klas-istoriya-ukra-ni-1945-2019-121434.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
5. Календарно-тематичне планування з історії України, 11 клас (1,5 год. на тиждень, 52 год. на рік). URL: https://naurok.com.ua/kalendarno-tematichne-planuvannya-z-istori-ukra-ni-11-klas-1-5-god-na-tizhden-52-god-na-rik-420417.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
6. Міністерство освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення 23.05.2025)
7. Презентація до уроку "Революція Гідності". URL: https://vseosvita.ua/library/prezentatsiia-do-uroku-revoliutsiia-hidnosti-625872.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)

8. Революція Гідності. URL: https://umity.in.ua/concept/?id=836&utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
9. Цілі, рушійні сили та результати Революції Гідності. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34810/1/143.pdf> (дата звернення 23.05.2025)
10. Що таке Майдан. URL: https://www.maidanmuseum.org/storinka/revolyuciya-gidnosti?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
11. «Заряджені гідністю та жагою свободи». Перший ювілей Революції Гідності – 10 років. URL: https://librarycre.wordpress.com/2023/11/21/zariadzheni-hidnistiu-ta-zhahoiu-svobody-pershyi-yuvilei-revoliutsii-hidnosti-10-rokiv/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.05.2025)
12. 11 клас. Історія України. Євромайдан. Революція Гідності. Небесна Сотня. Окупація Криму (Тиж.10:ВТ). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hKrQeR04vl0> (дата звернення 23.05.2025)

Література

13. Великі війни, великі трансформації: історична соціологія 20-го століття, 1914-2014 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 листоп. 2014 р., Київ) / уклад. : А. А. Мельниченко, П. В.Кутуєв, А. О. Мігалуш ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т України «КПІ», Ф-т соціології і права, Каф. соціології [та ін.]. Київ: Вид-во Політехніка, 2014. 337 с. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Veliki-vijniveliki-transformatsiyi_2014.pdf (дата звернення 23.05.2025)
14. Герасименко Ніна. Особливий погляд (огляд романів українських письменниць про події Революції Гідності та війну на сході України). Слово і Час. 2018. № 7. С. 24 - 35. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/134-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B

0%D1%82%D1%82%D1%96-1350-1-10-20191101.pdf (дата звернення 23.05.2025)

15. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст. Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 256 с.

16. Головка В. Революція гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України / В. Головка, О. Палій, О. Черевко, С. Янішевський. URL: <http://www.mon.gov.ua/content/temp/2015-04-29-revoluyucziya-gidnosti-uchnyam.pdf> (дата звернення 23.05.2025)

17. Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства. Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. Л.: УБС НБУ, 2013. 722с. С. 391-399.

18. День Гідності та свободи (21 листопада) : інформ.-метод. матеріали. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні – музей Революції Гідності. Київ. 2022. 47 с. URL: https://www.maidanmuseum.org/sites/default/files/imce/informaciyno_metodychni_den_gidnos ti ta svobody 2021 nmrg 0.pdf (дата звернення 23.05.2025)

19. Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності / упоряд. : Тетяна Ковтунович, Тетяна Привалко ; Укр. ін-т нац. пам'яті. Київ : К.І.С., 2015. 320 с. URL: <https://www.ippo.if.ua/predmety/istoriya/media/files/45-hystory-maydan.pdf> (дата звернення 23.05.2025)

20. Офіцинський Юрій. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013 – 2017 років) / Юрій Офіцинський ; Нац. спілка краєзнавців України. - Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2018. 312 с. URL: <https://nsku.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/vijna2014.pdf> (дата звернення 23.05.2025)

21. Петроє, О. До питання про соціальність Революції Гідності. *Літературна Україна*. 2015. 23 квіт. (№ 17). С. 5-6.

22. Революція гідності : дайджест. Вип. 18. Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка ; підгот. О. В. Олабоді. Київ, 2016. 14 с. URL: <http://library.nuft.edu.ua/inform/revolyuciya.pdf>. (дата звернення 23.05.2025)

23. Революція Гідності: на шляху до історії. Відп. ред. І. Пошивайло, Л. Онишко. Київ: Національний музей Революції Гідності, 2020. 384 с.

Підручники для ЗЗСО

1. Власов В. С. Історія України: підручник для 11 кл. закладів загальної середньої освіти / В. С. Власов, С. В. Кульчицький. К.:Літера ЛТД 2019, § 26, 27

2. Історія України: підруч. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти / Віктор Даниленко, Мирослава Смольницька. К.: Генеза, 2019, §38-39

3. Історія України : підручник для студентів неіст. спец. вищ. навч. закл. / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.] ; за заг. ред. М. І. Бушина, О. І. Гуржія ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.Черкаси : Вид-во ЧДТУ, 2016. 644 с. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/13039/1/020063092.pdf> (дата звернення 23.05.2025)

4. Кондратюк Костянтин Новітня історія України (1945–2020 роки) : навч. посібник / Костянтин Кондратюк, Володимир Качмар ; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2020.212 сURL: https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/02/1603042997135_Verstka_Kachmar.pdf (дата звернення 23.05.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, **Невірець Анастасія Сергіївна**, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистості інших студентів та/або працівників;

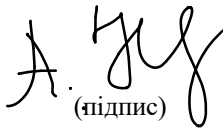
– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

24.05.2025
(дата)

(підпис)

Анастасія НЕВІРЕЦЬ
(ім'я, прізвище)

Додаток Б

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від 21 листопада 2013 р. № 905-р Київ

{Розпорядження скасовано на підставі Розпорядження КМ № 113-р від 02.03.2014}

Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами - членами, з іншої сторони

{Додатково див. Ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва № 826/18465/13-а від 26.11.2013
Постанову Окружного адміністративного суду міста Києва № 826/18465/13-а від 28.02.2014}

З метою вжиття заходів щодо забезпечення національної безпеки України, більш детального вивчення та опрацювання комплексу заходів, які необхідно здійснити для відновлення втрачених обсягів виробництва та напрямів торговельно-економічних відносин з Російською Федерацією та іншими державами - членами Співдружності Незалежних Держав, формування належного рівня внутрішнього ринку, який забезпечував би паритетні відносини між Україною та державами - членами Європейського Союзу, що є базовим принципом міжнародного права і основою економічної безпеки держави:

1. Призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами - членами, з іншої сторони, і дію рішення Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2013 р. “Про підготовку до підписання проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами - членами, з іншої сторони”.

2. Міністерству закордонних справ разом з Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Міністерством промислової політики:

запропонувати Європейському Союзу та Російській Федерації утворити комісію на тристоронній основі для опрацювання комплексу питань, спрямованих на відновлення втрачених обсягів виробництва та напрямів

торговельно-економічних відносин, розширення та сприяння міжнародній торгівлі, подальшу лібералізацію ринку, узгодження регуляторної бази для покращення умов провадження підприємницької діяльності;

відновити активний діалог з Російською Федерацією та іншими країнами Митного союзу і державами - членами Співдружності Незалежних Держав щодо поживлення торговельно-економічних зв'язків з метою збереження та зміцнення спільними зусиллями економічного потенціалу держави.

3. Міністерству економічного розвитку і торгівлі, Міністерству промислової політики, Міністерству аграрної політики та продовольства, Міністерству енергетики та вугільної промисловості, Міністерству інфраструктури вжити заходів щодо внесення до державних цільових, галузевих та регіональних програм змін, спрямованих на розвиток торгівлі, виробничої кооперації та обмін технологіями з державами - членами Співдружності Незалежних Держав з метою збереження робочих місць та вирішення інших соціальних питань на основі підвищення економічної стійкості держави.

Прем'єр-міністр України

М.АЗАРОВ

Джерело: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-%D1%80#Text>

Додаток В

Перший день Євромайдану

Джерело: <https://expres.online/history/evromaydan-yak-use-pochinalosya>

Додаток Г
Наметне містечко на Майдані Незалежності

Джерело: <https://www.platfor.ma/specials/mistsya-smilyvyh-lyudej/>

Додаток Д

«Диктаторські закони»

ЯК ДІЮТЬ ДИКТАТОРСЬКІ ЗАКони ВІД 16 СІЧНЯ 2014 РОКУ У ВИГЛЯДІ НИНІ ЧИННИХ ЗАКОНІВ

ЗАКони ВІД 16.01.2014 РОКУ

ЧИННІ ТА ЗАПЛАНОВАНІ ЗАКони
І НОРМАТИВНІ АКТИ

АВТОМОБІЛЬНИЙ РУХ У КОЛОНАХ БІЛЬШ НІЖ 5 АВТО БЕЗ УЗГОДЖЕННЯ З ПІДРОЗДІЛАМИ МВС	
 Закон №721-VII від 16.01.2014 до 850 грн або позбавлення права керування авто від 1 до 2 років з можливим оплатним вилученням авто	Автоколона має бути розділена на групи (не більш ніж 5 ТЗ у кожній) Постанова КМУ №1306 від 10.10.2001 до 510 грн
АВТОМАТИЧНА ВІДЕО- ТА ФОТОФІКСАЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПДР	
 Закон №723-VII від 16.01.2014	Закон №596-VIII від 14.07.2015 Відповідальність несе особа, за якою зареєстрований ТЗ Буде впроваджена до кінця 2018 року
ЗАОЧНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ	
 Закон №725-VII від 16.01.2014 Заочне кримінальне провадження здійснюється, якщо підозрюваний ухиляється від органів слідства	Закон №1950 від 16.03.2017 Дозволяє розпочати судові процеси в заочному порядку, якщо підозрюваний переховується від слідства понад 6 міс.
ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ, ЩО ПОРУШУЮТЬ ЗАКОНОДАВСТВО	
 Закон №721-VII від 16.01.2014 до 6 800 грн за невиконання провайдером вимог щодо відключення інтернету	Терміном на 3 роки заборонено інтернет-провайдерам надавати доступ до російських сайтів "ВКонтакте", "Однокласники", "Мейл.ру" та "Яндекс" Указ президента №133/2017 За порушення блокування передбачено 1 700-3 400 грн, повторне порушення 3 400-5 100 грн
ІДЕНТИФІКАЦІЯ МОБІЛЬНОЇ ТЕЛЕФОННОЇ КАРТКИ АБОНЕНТА ЗА ЙОГО ПАСПОРТОМ	
 Закон №721-VII від 16.01.2014 Надання послуг мобільного зв'язку на підставі договору між оператором та абонентом з ідентифікацією останнього	Проект закону від 19.07.2017 Законопроект не ухвалений Обов'язкова реєстрація абонентів мобільного зв'язку за паспортом
ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	
 Закон №721-VII від 16.01.2014 Некомерційні організації, які отримують фінансування з-за кордону, мають розмішувати звіт про фінансову діяльність та сплачувати податок на прибуток і офіційно називатися "іноземними агентами"	Закон №1975-VIII від 23.03.2017 Члени антикорупційних громадських організацій зобов'язані подавати електронні е-декларації
ЗАКЛИКИ ДО НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗМІНИ ВЛАДИ ТА МАСОВИХ БЕЗЛАДІВ	
 Закон №721-VII від 16.01.2014 від 3 400 до 13 600 грн або до 3-х років при повторному порушенні	Закон №1689-VII від 07.10.2014 від 3 до 5 років за легкі прояви, та від 10 до 15 років або довічне ув'язнення, якщо дії призвели до загибелі людей
ПОЗБАВЛЕННЯ НАРДЕПІВ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА ПРИТЯГНЕННЯ ЇХ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
 Закон №724-VII від 16.01.2014 Подання ГПУ про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності чи арешт нардепа включається до порядку денного сесії ВРУ позачергово та без висновку профільного комітету	Закон №1235-VII від 06.05.2014 Кримінальна справа проти нардепа може бути порушена генпрокурором або в.о. генпрокурора

20.12.2017 р. КСУ скасував заборону призначати нардепів, які голосували 16.01.2014 за т.з. диктаторські закони, на посади керівників ВНЗ

Інфографіку створено за даними відкритих джерел інформації станом на 15.01.2018 року

СЛОВО і ДІЛО

 закони та нормативні акти

 штраф

 позбавлення волі

Джерело: <https://www.slovoidilo.ua/2018/01/16/infografika/polityka/zakony-16-sichnya-yaki-normy-diyut-ukrayini-sohodni>

Додаток Е

Перші жертви Революції Гідності

Джерело:

<https://armyinform.com.ua/2020/01/22/verbyczkyj-zhyznevskyj-nigoyan-pamyati-pershyh-geroyiv-nebesnoyi-sotni/>

Додаток Ж

Фото яке зображено у підручнику з Історія України (Власов) 11 клас 2024

Джерело: <https://pidruchnyk.com.ua/3022-istoriia-ukr-vlasov-11-klas-2024.html>

Додаток 3

Віртуальну екскурсію в минуле «Шляхами Помаранчевої революції та Революції Гідності»

Джерело: <https://kisgejociiskola.at.ua/news/?page2>

Додаток И

Увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні у закладах освіти

Джерело: <https://dniokh.gov.ua/?p=62482>

Додаток К

Розробка уроку на тему «Революція Гідності»

Тема: Революція Гідності: хроніка подій, причини, наслідки, особистісне осмислення.

Тип уроку: інтегрований урок-діалог із мультимедійними матеріалами, рольовими вправами та рефлексією.

Мета: пояснити причини, хід та наслідки Революції Гідності; Розвиток критичного мислення, уміння аналізувати історичні події та джерела; Сприяти усвідомленню власної громадянської позиції, формувати цінності демократії та свободи.

Обладнання: ноутбук, проектор, екран; відео (хроніка Майдану), карта Києва, інфографіка подій; набір карток для рольової гри, матеріали для рефлексії (стікери, дошка).

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація знань

Запитання:

Які масові протести в історії України вам відомі?

Що ви знаєте про події 2013–2014 рр.?

Коротке пояснення вчителя про контекст: припинення підписання Угоди з ЄС, реакція суспільства, початок протесту.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Відео + інфографіка

Перегляд фрагменту документального фільму або презентації з ключовими подіями: листопад 2013 — лютий 2014; ключові локації (використання інтерактивної карти Києва); роль студентів, волонтерів, митців, журналістів.

Фото 1

Хронологія подій

Фото 2

22 листопада 2013 р. Перші мітинги м. Київ

Фото 3
23 листопада 2023 р. Євромайдан у м. Херсоні

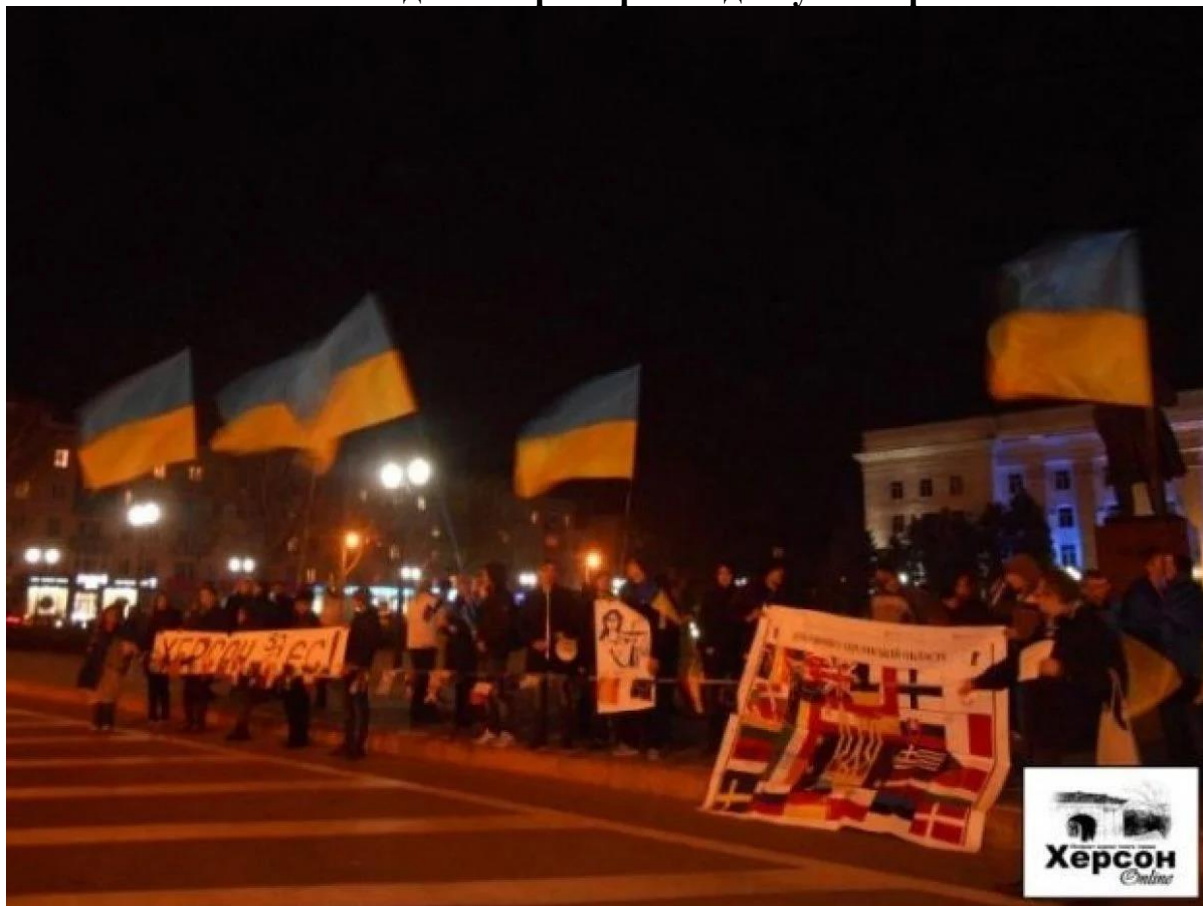

Фото 4
24 листопада 2013р. Масовий мітинг у Києві

Фото 5
28 листопада 2013 р. європейська акція у Донецьку

Фото 6
30 листопада, Київ, Беркут розганяє протестувальників

Фото 7
Марш мільйонів м. Київ

Фото 8
20 лютого 2014 р. «Кривавий четвер»

2. Робота в групах

Група №1: Хроніка подій

– Побудуйте хронологію Революції Гідності на основі відео та карток з датами/фактами.

Група №2: Герої Майдану

– Дослідження і презентація коротких біографій: Сергій Нігоян, Юрій Вербицький, Небесна сотня (розподілено на підгрупи).

Група №3: Міжнародна реакція

– Аналізуйте, як світ відреагував на події в Україні.

Група №4: Символи Майдану

– Які образи стали символами боротьби? (пісня «Пливе кача», прапор, барикади, шоломи).

IV. Рольова вправа «Прес-конференція»

Кожна група «грає роль»:

- Група активістів;

- Представники влади;
- Журналісти;
- Іноземні дипломати.

Завдання: провести обговорення подій, обмінятися думками, задати питання іншим групам.

V. Рефлексія

Метод: «Емоційна лінія»

Учні на стікерах пишуть: що мене вразило? Яке питання залишилося без відповіді? Що я відчував(-ла), коли бачив(-ла) ці кадри?

Можна використати музику (фонова пісня «Пливе кача») для створення відповідної атмосфери.

VI. Підсумок уроку

Вчитель: Революція Гідності – це не лише хронологія подій, а боротьба за свободу, права, гідність. Українці показали здатність до солідарності та активної громадянської позиції.

VII. Домашнє завдання

На вибір:

Написати короткий есе: «Що для мене означає слово "гідність"?»

Створити міні-презентацію на тему: «Герої Майдану, яких варто пам'ятати»

Створити хронологічну стрічку подій Революції Гідності (у вигляді малюнка, схеми або в PowerPoint / Canva): включіть не менше 7 ключових дат і короткий опис подій.